

FACKEN
inom industrin

I takt med Europa

Februari 2010

Facken inom industrin (FI) är ett samarbete mellan de sex fackförbund som omfattas av "Samarbetsavtal om industriell utveckling och lönebildning", i dagligt tal kallat Industriavtalet. De sex förbunden är GS - facket för skogs-, trä- och grafisk bransch, Industrifacket Metall, Livsmedelsarbetareförbundet, Svenska Pappersindustriarbetareförbundet, Sveriges Ingenjörer och Unionen.

Ytterligare exemplar av rapporten kan beställas av Helena Ek på e-postadress helena.ek@fikansli.se eller telefonnummer 08-786 85 13. Rapporten finns också att ladda ner från Facken inom industrins hemsida, www.fackeninomindustrin.se.

Förord

Rapporten ”I takt med Europa – februari 2010” ingår i Facken inom industrins rapportserie om internationella arbetskraftskostnader inom tillverkningsindustrin. Denna rapport behandlar utveckling under perioden 1998-2009. Syftet med rapporten är att ge information om utvecklingen av nominella och reala arbetskraftskostnader inom tillverkningsindustrin i Sverige jämfört med ett antal andra västeuropeiska länder. Utvecklingen av de reala arbetskraftskostnaderna kan ses som ett mått på lönebildningens utfall för löntagarna och utvecklingen av arbetskraftskostnaden i gemensam valuta och produktivitetens utvecklingen är mått på de svenska företagens kostnadsmässiga konkurrenskraft.

Ett exceptionellt 2009

Statistiken från Eurostat över arbetskraftskostnadernas utveckling under 2009 visar på mycket höga ökningar, exempelvis ökar arbetskraftskostnaden per timme i tysk industri med 9,9 procent mätt under de tre första kvartalen 2009. Den höga kostnaden beror sannolikt på effekter av Kurzarbeit (ett permitteringslönesystem) som finns i Tyskland. Det innebär att man i Tyskland behållit många anställda i företagen trots att produktionen gått ner. Detta till skillnad från i Sverige där många fler industrianställda har förlorat sina jobb. I Finland ökade arbetskraftskostnaderna per timme, under motsvarande period med 8,0 procent, förmodligen av liknande orsaker som i Tyskland. I genomsnitt har arbetskraftskostnaderna inom industrin i EU, enligt Eurostat, ökat med över 5 procent under år 2009.

En annan nyckelfaktor som påverkar internationella jämförelser av arbetskraftskostnader är valutakursernas utveckling. Även i detta avseende är år 2009 speciellt. Den svenska kronan försvagades kraftigt i samband med finanskrisen och har därefter långsamt förstärkts, men årsgenomsnittet för den svenska kronans växelkurs mot olika valutor är sannolikt högre än dess långsiktiga värde.

Bägge dessa faktorer gör att svensk industris relativa arbetskraftskostnad 2009 faller kraftigt. Det kan ge en skev bild av svensk industris kostnadsläge. Av det skälet har vi i denna rapport mer fokuserat på den långsiktiga utvecklingen av de svenska arbetskraftskostnaderna. Vi har valt perioden 1998-2009. Dessutom har vi gjort egna prognoser för arbetskraftskostnadsutvecklingen under 2009 och valt att som växelkurs för 2009 välja genomsnittet för januari 2010 istället för 2009.

Förstärkt kostnadsmässig konkurrenskraft

En viktig slutsats är att svensk industri har stärkt sin kostnadsmässiga konkurrenskraft gentemot övriga västeuropeiska länder. Det fall i den svenska industriproduktionen som inträffat som en följd av finanskrisen beror således inte på att svensk industri har problem med en ogynnsam utveckling av kostnadsläget.

Rapporten har utarbetats av Tobias Brännemo, utredare på Facken inom industrins kansli. Fler rapporter finns att läsa på www.fackeninomindustrin.se

Göran Nilsson

Kanslichef

Facken inom industrin

Innehållsförteckning

1. Sammanfattning.....	5
2. Arbetskraftskostnadens nivå.....	6
3. Arbetskraftskostnadernas ökningstakt.....	7
4. Relativ arbetskraftskostnad	9
5. Produktivitet	11
6 Real arbetskraftskostnad.....	12
7. Källor och definitioner	13

Figurförteckning

Diagram 2.1 Arbetskraftskostnad januari 2010, Norden, Arbetare.....	6
Diagram 2.2 Arbetskraftskostnad januari 2010, Västeuropa, Arbetare.....	6
Diagram 3.1 Ökning av arbetskraftskostnaden, Västeuropa, 1998-2009	7
Diagram 3.2 Ökning av arbetskraftskostnaden i gemensam valuta, Västeuropa, 1998- 2009	7
Tabell 3.1 Ökning av arbetskraftskostnaden enligt LCI, tre första kvartalen 2009.....	8
Diagram 4.1 Relativ arbetskraftskostnad, Norden, 1998-2009	9
Diagram 4.2 Relativ arbetskraftskostnad, europeiska länder, 1998-2009.....	9
Diagram 5.1 Produktivitetsutveckling inom industrin, Västeuropa, 1998-2008.....	11
Diagram 6.1 Real ökning av arbetskraftskostnaden, Västeuropa, 1998-2009	12

1. Sammanfattning

Arbetskraftskostnadens nivå

- För arbetare inom svensk tillverkningsindustri var arbetskraftskostnaden 259 kronor per timme i januari 2010.
- Arbetskraftskostnaden i Sverige är lägre än i de övriga nordiska länderna. Vid en jämförelse med övriga västeuropeiska länder hamnar Sverige något under mitten.

Arbetskraftskostnadernas ökningstakt

- Arbetskraftskostnaderna inom svensk tillverkningsindustri har under perioden 1998-2009 ökat med i genomsnitt 3,6 procent per år. Det är något högre än genomsnittet för Västeuropa där ökningen var 3,4 procent per år.
- Mätt i gemensam valuta har samtliga västeuropeiska länder haft en högre ökning av arbetskraftskostnaderna än Sverige. Den genomsnittliga ökningen har varit 1,0 procentenhet högre i Europa än i Sverige.

Relativ arbetskraftskostnad

- Under perioden 1998-2009 har Sveriges relativa arbetskraftskostnad sjunkit jämfört med de nordiska länderna och flertalet länder i Västeuropa.

Produktivitet

- Under perioden 1998-2008 var den genomsnittliga produktivitetens utvecklingen inom svensk tillverkningsindustri 5,4 procent per år.
- Av de länder vi jämför oss med har Sverige haft den klart högsta produktivitetens utvecklingen.

Kostnadsmässig konkurrenskraft

- Förändringen av arbetskraftskostnaden i gemensam valuta samt förändringen i produktivitetens utveckling ger sammantaget ett mått på förändringen av företagens kostnadsmässiga konkurrenskraft.
- Svensk industri har under perioden 1998-2009 stärkt sin kostnadsmässiga konkurrenskraft.

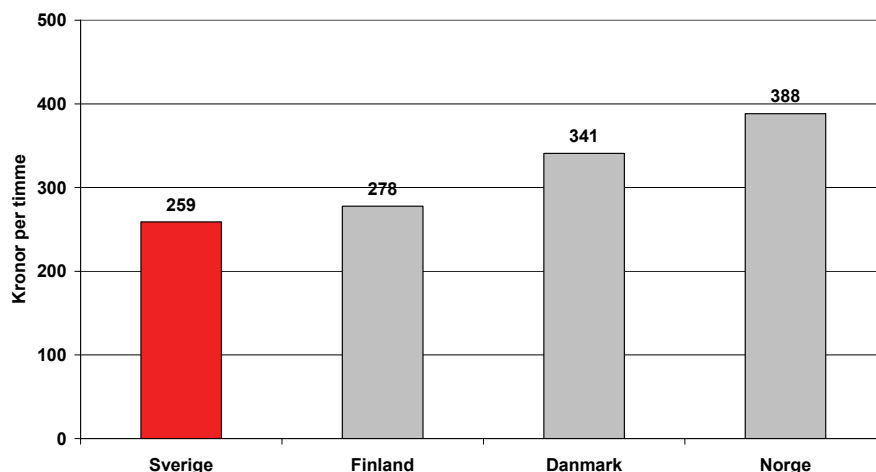
Real arbetskraftskostnad

- Den reala ökningen av arbetskraftskostnaderna var i Sverige 2,3 procent per år under 1998-2009.
- Sverige är ett av de länder som har haft högst real ökning av arbetskraftskostnaderna under denna period. Genomsnittet för Västeuropa var 1,5 procent per år.

2. Arbetskraftskostnadens nivå

I januari 2010 var den genomsnittliga arbetskraftskostnaden för en industriarbetare i Sverige 259 kronor per timme. Jämfört med övriga nordiska länder har Sverige den lägsta arbetskraftskostnaden.

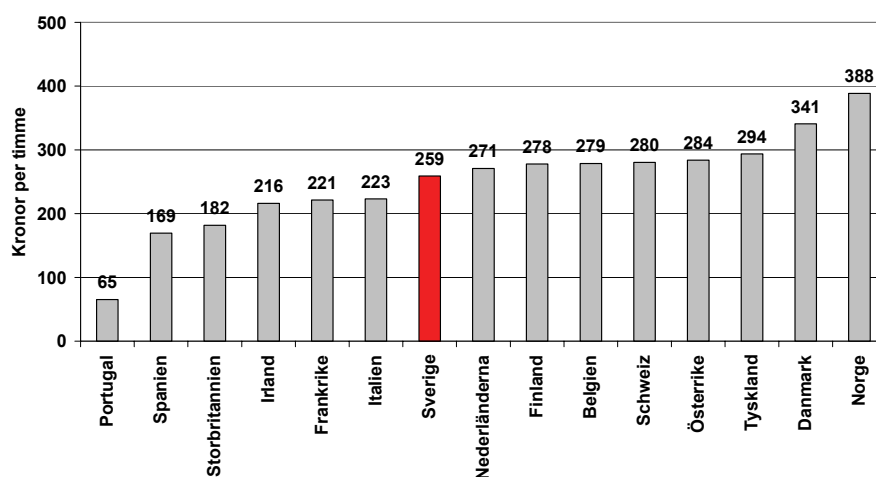
Diagram 2.1 Arbetskraftskostnad januari 2010, Norden, Arbetare

Källa: US Department of Labor, Eurostat LCI, egna prognoser

Norge har den klart högsta arbetskraftskostnaden av de nordiska länderna med 388 kronor per timme, det är nästan 50 procent högre än i Sverige.

Diagram 2.2 Arbetskraftskostnad januari 2010, Västeuropa, Arbetare

Källa: US Department of Labor, Eurostat LCI, egna prognoser

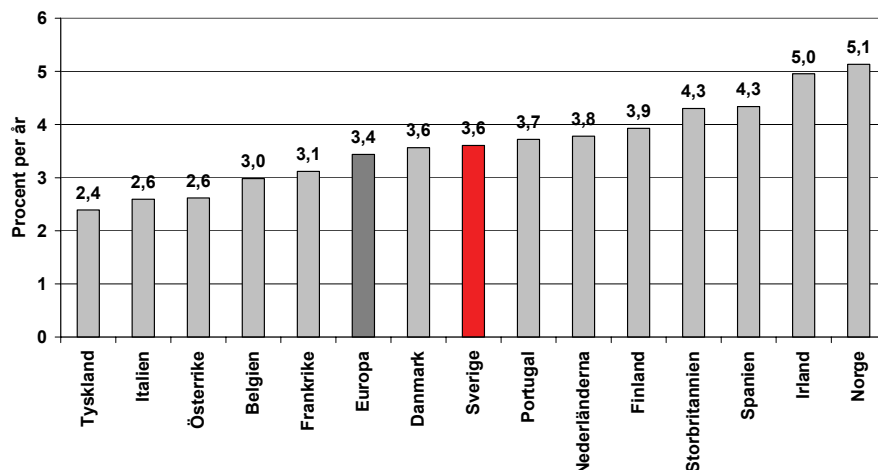
Vid en jämförelse med övriga västeuropeiska länder ligger Sverige något under mitten när länderna rangordnas efter nivån på arbetskraftskostnaden. Sveriges position har förskjutits något nedåt under senare tid. Det beror främst på att den svenska kronan har försvagats mot de flesta övriga valutor, däribland euron.

Norge och Danmark har de högsta arbetskraftskostnaderna av alla länder. Även Tyskland har en hög nivå, där är arbetskraftskostnaden nästan 15 procent högre än i Sverige.

3. Arbetskraftskostnadernas ökningstakt

Arbetskraftskostnaden i Sverige har ökat med i genomsnitt 3,6 procent per år under perioden 1998-2009. Det är 0,2 procentenheter högre än genomsnittet för Västeuropa.

Diagram 3.1 Ökning av arbetskraftskostnaden, Västeuropa, 1998-2009

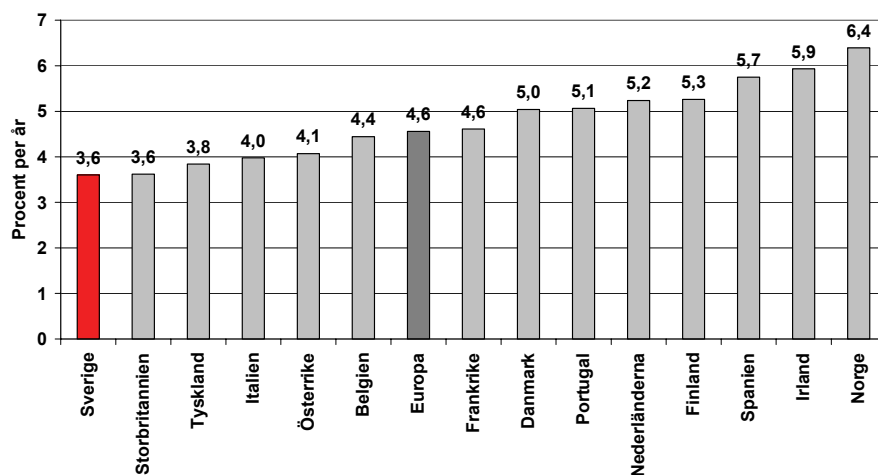

Källa: Eurostat LCI, egna prognoser

Norge och Irland är de länder som har haft den högsta ökningen. I Irland sker dock ett trendbrott under senare tid och ökningstakten väntas bli betydligt lägre under 2009 än tidigare. Tyskland har haft den lägsta genomsnittliga ökningstakten under perioden.

Siffrorna i diagram 3.1 visar utvecklingen av arbetskraftskostnaden i respektive land. Tar man även hänsyn till utvecklingen av ländernas växelkurser får man utvecklingen i gemensam valuta.

Diagram 3.2 Ökning av arbetskraftskostnaden i gemensam valuta, Västeuropa, 1998-2009

Källa: Eurostat LCI, egna prognoser

Mätt i svenska kronor har samtliga länder haft en högre ökning av arbetskraftskostnaden än Sverige. Sverige ligger här en procentenhet under snittet, att jämföra med 0,2 pro-

centenheter över snittet när ökningen uttrycktes i respektive lands egen valuta (diagram 3.1).

Vid jämförelser av arbetskraftskostnaden i gemensam valuta har växelkursen stor betydelse. Under 2009 fluktuerade värdet på den svenska kronan kraftigt och kronan var onormalt svag. Vi har därför valt att som växelkurs för 2009 använda den genomsnittliga växelkursen för januari 2010. Sedan januari har kronan fortsatt att stärkas. Om vi istället använder aktuella växelkurser från den 19 februari blir den genomsnittliga ökningen av arbetskraftskostnaden i gemensam valuta cirka 0,3 procentenheter lägre per år i de europeiska länderna. Om vi använder genomsnittet för helåret 2009 som växelkurs blir den genomsnittliga ökningen av arbetskraftskostnaden i gemensam valuta cirka 0,3 procentenheter högre per år.

Arbetskraftskostnadernas ökning 2009

Statistiken för arbetskraftskostnadernas ökningstakt under 2009 är svårtolkad. I Eurostats Labour Cost Index finns i nuläget utfall för de tre första kvartalen 2009.

Tabell 3.1 Ökning av arbetskraftskostnaden enligt LCI, tre första kvartalen 2009

Tyskland	9,9
Finland	8,5
Irland	7,2
Spanien	6,2
Belgien	5,6
Norge	5,5
Europa	5,2
Italien	4,7
Portugal	4,6
Danmark	3,0
Nederländerna	3,0
Österrike	2,7
Storbritannien	1,6
Frankrike	0,1
Sverige	3,7

Källa: Eurostat LCI

Som vi ser är det stor skillnad mellan länderna, vissa har väldigt höga och vissa har väldigt låga ökningstal. En orsak är med all sannolikhet de olika former av permitteringslönesystem som har använts i flera länder. Dessa har inneburit att företagen kunnat behålla fler anställda än i Sverige. Man har dock gått ner i arbetstid och det gör att arbetskraftskostnaden per timme stiger. Den ökningen av arbetskraftskostnaden är av mer tillfällig natur och visar inte den långsiktiga kostnadsutvecklingen.

För att neutralisera denna effekt har vi gjort en egen prognos som vi bedömer bättre spegla den långsiktiga kostnadsutvecklingen. Vi har utgått från den genomsnittliga ökningstakten under 1998-2008 och antagit att arbetskraftskostnadsökningen under 2009 i varje land blir en procentenhet lägre än detta genomsnitt. För Sveriges del har vi uppskattat ökningen av arbetskraftskostnaden till 2,5 procent under 2009.¹

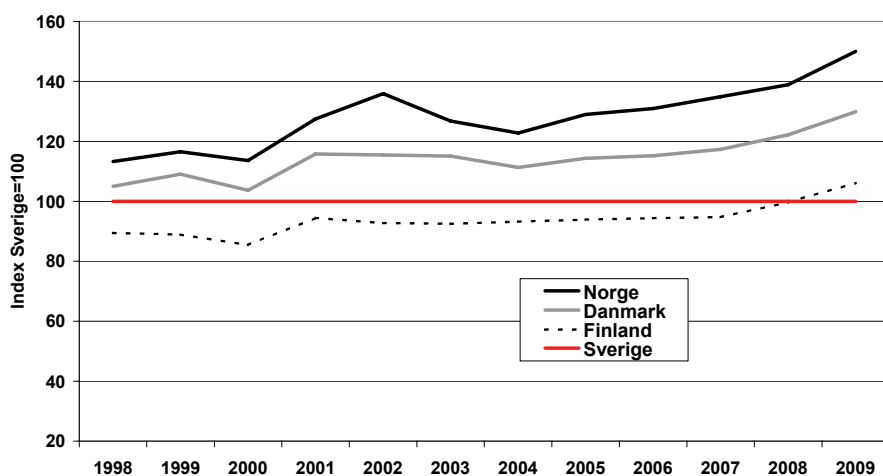
¹ ”Utveckling av löner och arbetskraftskostnader” PM 2010-02-11, Facken inom industrin

4. Relativ arbetskraftskostnad

I detta avsnitt beskrivs utvecklingen av olika länders relativa arbetskraftskostnad jämfört med den svenska. Utvecklingen av den relativa arbetskraftskostnaden beror på förändringar i respektive lands arbetskraftskostnad och på förändringar av ländernas växelkurser jämfört med den svenska kronan.

Sveriges arbetskraftskostnad varje år sätts till 100 och övriga länders arbetskraftskostnad uttrycks relativt den svenska. Om ett land har värdet 120 ett år innebär det att arbetskraftskostnaden i det landet det året var 20 procent högre än den svenska.

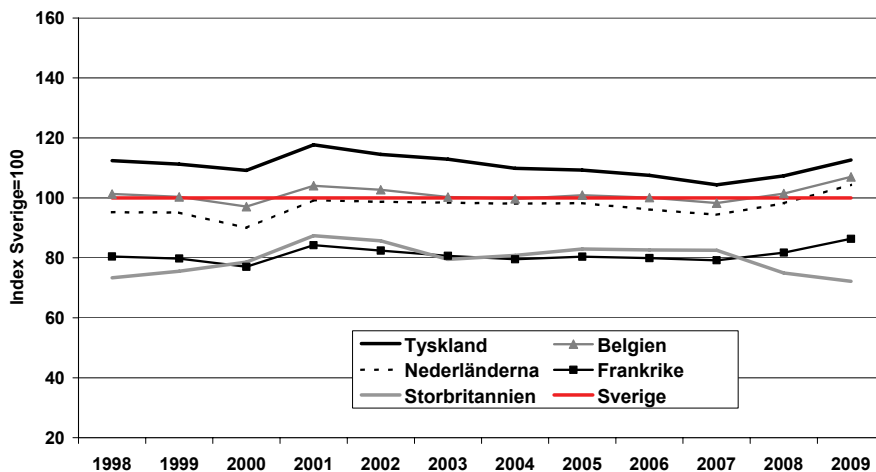
Diagram 4.1 Relativ arbetskraftskostnad, Norden, 1998-2009

Källa: US Department of Labor, Eurostat LCI, egna prognoser

Under de senaste tio åren har arbetskraftskostnaderna i de nordiska länderna ökat relativt den svenska. Arbetskraftskostnaden i Finland är cirka 7 procent högre än den svenska 2009, i Danmark är den cirka 35 procent högre och i Norges nästan 50 procent högre. Norges arbetskraftskostnad har ökat från cirka 10 procent högre år 1998 till nästan 50 procent högre 2009.

Diagram 4.2 Relativ arbetskraftskostnad, europeiska länder, 1998-2009

Källa: US Department of Labor, Eurostat LCI, egna prognoser

Tysklands relativa arbetskraftskostnad var år 1998 nästan 15 procent högre än den svenska. Sedan steg den för att 2001 vara nästan 20 procent högre. Därefter minskade Tyskland relativa arbetskraftskostnad fram till år 2007. Nu har den återigen stigit och är tillbaka på samma nivå som 1998.

Nederländerna och Belgien har haft en liknande utveckling som Tyskland men på en något lägre nivå. I dessa länder var arbetskraftskostnaden 2009 fyra respektive sju procent högre än den svenska.

Även Frankrikes relativa arbetskraftskostnad sjönk något från 2001 till 2007 men har stigit sedan dess och är nu drygt 85 procent av den svenska. I Storbritannien är utvecklingen de senaste åren den motsatta och man har gått från en nivå på drygt 85 procent av den svenska 2001 till drygt 70 procent 2009.

Betydelse av växelkursförändringen

Som vi varit inne på tidigare har växelkursen stor betydelse vid en jämförelse av olika länders arbetskraftskostnad i gemensam valuta. Den svenska kronan har sedan finanskrisen slog till försvagats kraftigt mot de flesta övriga valutor, däribland euron. Räknas arbetskraftskostnaderna om till kronor innebär det att ökningen av de övriga ländernas arbetskraftskostnader blir högre än om ökningen uttrycks i ländernas egna valutor.

I augusti 2008 kostade en euro mindre än 9,50 kronor. När finanskrisen slog till rasade värdet på den svenska kronan och i mars 2009 kostade en euro över 11,50 kronor. Det är en försvagning med över 20 procent inom loppet av sju månader. Sedan dess har värdet på kronan normaliserats och i januari 2010 kostade en euro 10,19 kronor. Värdet på kronan har sedan januari fortsatt att stärkas.

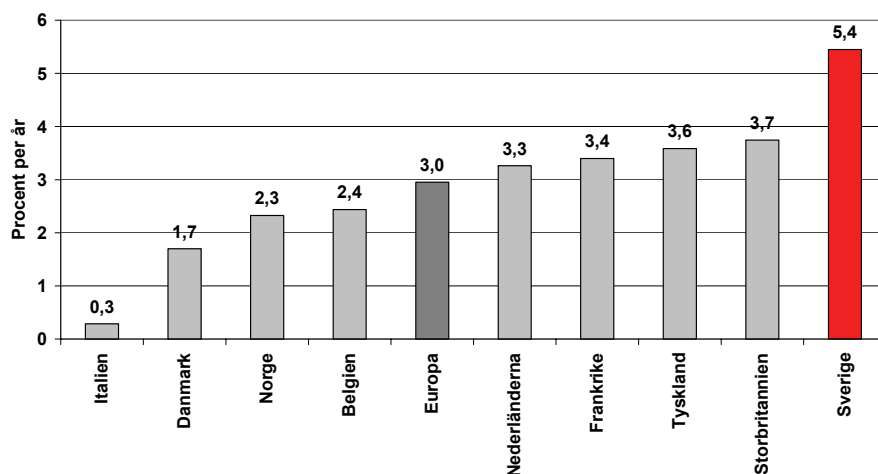
Dagens situation påminner mycket om förloppet under krisen i början av 2000-talet. Från våren 2000 till hösten 2001 försvagades kronan kraftigt mot euron. Sedan följde en normalisering och återgång till en mer stabil nivå. Den nya nivån låg då över den nivå kronan hade innan krisen.

Det är möjligt att vi får se en liknande utveckling efter den kris vi upplever nu. Kronan återhämtar sig till viss del men når inte tillbaka till samma nivå som innan krisen. Ett sådant förlopp skulle innebära att värdet på kronan trendmässigt försvagas till följd av att värdet inte fullt ut återställs efter den försvagning som regelmässigt tycks inträffa i ekonomiska orostider.

5. Produktivitet

Sverige har haft den klart högsta produktivitsutvecklingen under denna period, inget annat land är i närheten. Den genomsnittliga ökningen i de europeiska länderna var 3,0 procent per år, i Sverige var ökningen nästan dubbelt så stor.

Diagram 5.1 Produktivitsutveckling inom industrin, Västeuropa², 1998-2008

Källa: US Department of Labor

Denna statistik sträcker sig endast fram till 2008. Under 2008 var produktivitsutvecklingen negativ i flertalet länder, däribland Sverige. Preliminära uppgifter för de första kvartalen 2009 tyder på att utvecklingen med negativa produktivitetstal fortsätter under 2009, både i Sverige och i andra länder.

Kostnadsmässig konkurrenskraft

Förändringen av arbetskraftskostnaden i gemensam valuta samt förändringen i produktivitsutveckling ger sammantaget ett mått på förändringen av företagets kostnadsmässiga konkurrenskraft.

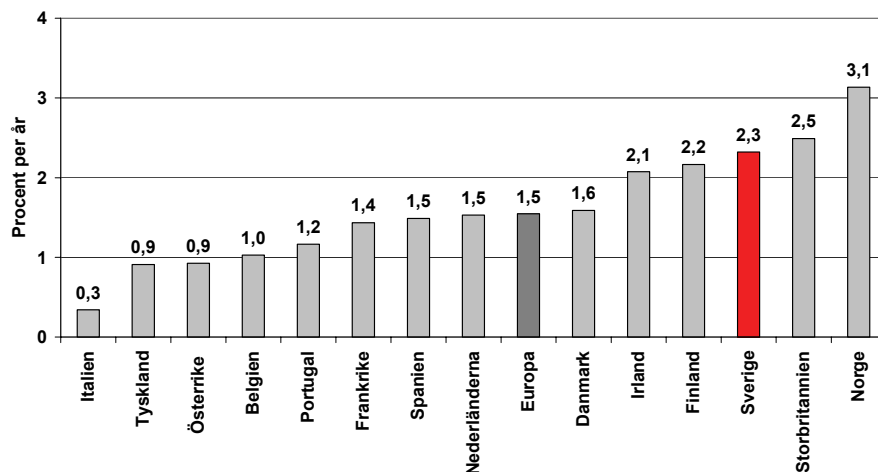
Under perioden 1998-2009 har Sverige haft den lägsta ökningen av arbetskraftskostnaden i gemensam valuta bland de västeuropeiska länderna. Under samma period har Sverige haft den klart högsta produktivitsökningen. Svensk industri har därför stärkt sin kostnadsmässiga konkurrenskraft under perioden 1998-2009.

² Tyvärr finns inte uppgifter för alla västeuropeiska länder med i denna statistik, bland annat saknas uppgifter för Finland.

6 Real arbetskraftskostnad

Utvecklingen av de reala arbetskraftskostnaderna kan ses som ett mått på lönebildningens utfall för löntagarna. Under perioden 1998-2009 har den genomsnittliga reala ökningen av arbetskraftskostnaden inom svensk industri varit 2,3 procent per år.

Diagram 6.1 Real ökning av arbetskraftskostnaden, Västeuropa, 1998-2009

Källa: Eurostat LCI, egna prognoser

Sverige är ett av de länder som har haft högst real ökning av arbetskraftskostnaderna under denna period. Endast Storbritannien och Norge har haft en högre real ökning än Sverige. Italien och Tyskland är de länder som haft lägst real ökning.

7. Källor och definitioner

Arbetskraftskostnad

Med arbetskraftskostnad avses total arbetskraftskostnad, det vill säga lön, bonus, övertid och övriga lönetillägg, semesterlön samt arbetsgivarens lagstadgade arbetsgivaravgifter och avtalade försäkringar.

Utvecklingen av arbetskraftskostnader skiljer sig åt beroende på vilken källa som används. Källan för *nivåer* på arbetskraftskostnaderna i denna rapport är statistik från US Department of Labor. I publikationen Comparisons of hourly compensation costs hämtas data från urvalsundersökningar som genomförts i de olika länderna. Statistiken avser endast arbetare inom tillverkningsindustrin. Det finns brister i denna statistik men vi bedömer att det är den mest tillförlitliga statistik som finns att tillgå. Uppgifterna som redovisas för Sverige bygger bland annat på Statistiska centralbyråns (SCB) konjunkturlönestatistik.

För att visa *utvecklingen* av arbetskraftskostnaden använder vi Eurostats Labour Cost Index (LCI). I LCI ingår både arbetare och tjänstemän inom tillverkningsindustrin. LCI redovisas bara som förändring från kvartal till kvartal eller från år till år och inte i nivåer.

Comparisons of hourly compensation costs sträcker sig fram till 2007. För att få värden för 2008 och 2009 görs därför olika uppräknings- och prognoser. Statistik från LCI har använts för uppräknings- fram till 2008. För utvecklingen under 2009 har Facken inom industrin gjort egna prognoser.

Produktivitet

Uppgifter om produktivitet kommer från US Department of Labor och publikationen International Comparisons of manufacturing productivity and unit labor cost trends. Statistiken hämtas in från respektive lands nationalräkenskaper.

Priser

Uppgifter om prisutveckling kommer från Konjunkturinstitutet och avser årsgenomsnitt av konsumentpriser.

Växelkurser

Uppgifter om växelkurser är hämtade från Sveriges Riksbank och avser genomsnitt för respektive år. Under 2009 fluktuerade värdet på den svenska kronan kraftigt och kronan var onormalt svag. Vi har därför valt att som växelkurs för 2009 använda den genomsnittliga växelkursen för januari 2010.

www.fackeninomindustrin.se